

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

180 c ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ. Φαῖδρον μὲν τοιοῦτόν τινα λόγον ἔφη εἰπεῖν, μετὰ δὲ Φαῖδρον ἄλλους τινὰς εἶναι ὧν οὐ πάνυ διεμνημόνευε· οὕς παρείδον τὸν Πausανίου λόγον διηγείτο. εἰπεῖν δ' αὐτὸν ὅτι Οὐ καλῶς μοι δοκεῖ, ὦ Φαῖδρε, προβεβλησθαι ἡμῖν ὁ λόγος, τὸ ἀπλῶς οὕτως παρηγγέλλαι ἐγκωμιάζειν Ἑρωτα. εἰ μὲν γὰρ εἷς ἦν ὁ Ἑρως, καλῶς ἂν εἶχε, νῦν δὲ οὐ γὰρ ἐστὶν εἷς· μὴ ὄντος δὲ ἑνὸς ὀρθότερόν ἐστι πρότερον προορηθῆναι ὁποῖον δεῖ ἐπαινεῖν. ἐγὼ οὖν πειράσομαι τοῦτο ἐπανορθώσασθαι, πρῶτον μὲν Ἑρωτα φράσαι ὅνδε δεῖ ἐπαινεῖν, ἔπειτα ἐπαινεῖσαι ἀξίως τοῦ θεοῦ. πάντες γὰρ ἴσμεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ Ἑρωτος Ἀφροδίτη, μιᾶς μὲν οὖν οὕσης εἷς ἂν ἦν Ἑρως· ἐπεὶ δὲ δὴ δύο ἐστὶν, δύο ἀνάγκη καὶ Ἑρωτες

2. ΕΡΩΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΑ*

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ. Λοιπόν, συνεχίζοντας την αφήγηση του ο Αριστόδημος μου είπε ότι τέτοια περίπου ήταν η ομιλία του Φαίδρου· κι ύστερ' από τον Φαῖδρο ήταν κάποιοι άλλοι, που δεν τους συγκρατούσε καλά στη μνήμη του¹. προσπερνώντας τους λοιπόν αφηγήθηκε την ομιλία του Πausανία². Πως, λοιπόν, είπε αυτός ότι: «Φαῖδρε, φρονώ ότι δεν τέθηκε καλά³ το θέμα της συζήτησής μας, που κληθήκαμε έτσι απλουστευμένα να εγκωμιάσουμε τον Ἑρωτα. Δηλαδή, αν ο Ἑρωτας ήταν ένας, κανένα πρόβλημα· τώρα όμως, πώς να το κάνουμε, να που δεν είναι ένας· κι από τη στιγμή που δεν είναι ένας, το πιο σωστό είναι να προκαθοριστεί από μιας αρχής ποιον Ἑρωτα υποχρεούμαστε να εγκωμιάσουμε. Εγώ λοιπόν θα δοκιμάσω να διορθώσω τα πράγματα: πρώτα πρώτα να ονοματίσω τον Ἑρωτα που υποχρεούμαστε να επαινούμε και κατόπι να πλέξω εγκώμιο ἀνάξιο αυτού του θεοῦ⁴. Δηλαδή ὅλοι ξέρουμε πως Ἀφροδίτη χωρίς Ἑρωτα δεν υπάρχει⁵. τώρα, αν είχαμε μια Ἀφροδίτη, θα είχαμε έναν Ἑρωτα· από τη στιγμή όμως

* Οι δείκτες της μετάφρασης παραπέμπουν στα σχόλια που ακολουθούν στο τέλος της ενότητας, παρακάτω, σσ. 224κξ.

εἶναι. πῶς δ' οὐ δύο τὰ θεά; ἡ μὲν γέ που πρεσβυτέρα καὶ ἀμήτηρ Οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ Οὐρανίαν ἐπονομάζομεν· ἡ δὲ νεωτέρα Διὸς καὶ Διώνης, ἣν δὴ Πάνδημον καλοῦμεν. ἀναγκαῖον δὴ καὶ Ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἐτέρᾳ συνεργόν Πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ Οὐράνιον ἐπαινεῖν μὲν οὖν δεῖ πάντας θεούς, ἃ δ' οὖν ἐκάτερος εἴληχε πειρατέον εἰπεῖν. πᾶσα γὰρ πρᾶξις ᾧδ' ἔχει· αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη οὔτε καλὴ οὔτε αἰσχρά. οἷον ὃ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἣ πίνειν ἢ ἄδειν ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ, τοιοῦτον ἀπέβη· καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς καλὸν γίγνεται, μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν. οὕτω δὴ καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ ἔρωσιν οὐ πᾶς ἔστι καλὸς οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλὰ ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

181 Ο μὲν οὖν τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης ὡς ἀληθῶς πάνδημός ἐστι καὶ ἐξεργάζεται ὅτι ἂν τύχη καὶ οὗτός ἐστιν ὃν οἱ φαῦλοι τῶν ἀνθρώπων ἐρώσιν. ἐρώσι δὲ οἱ τοιοῦτοι πρῶτον μὲν οὐχ ἡττω γυναικῶν ἢ παιδῶν, ἔπειτα ὧν καὶ ἐρώσι τῶν

που ἔχουμε δύο, ἀναπόφευκτα δύο εἶναι καὶ οἱ Ἐρωτες⁶. Καὶ σε κάθε περίπτωση οἱ θεές εἶναι δύο: ἡ μια ἀρχαιότερη, υποθέτω, καὶ χωρὶς μητέρα, ἡ θυγατέρα τοῦ Ουρανοῦ, ἀκριβῶς αὐτὴ που τὴν ονομάζουμε Ουρανία· καὶ ἡ ἄλλη νεότερη, τοῦ Δία καὶ τῆς Διώνης, να, αὐτὴ που ονομάζουμε Πάνδημο⁷. Λοιπὸν εἴμαστε υποχρεωμένοι, γιὰ νὰ μὴ πέφτουμε σὲ λάθος, ν' ἀποκαλοῦμε τὸν Ἐρωτα, τὸν συνεργό τῆς δεύτερης, Πάνδημο, τὸν ἄλλο Ουράνιο. Ὁποσοῦν ποτε πρέπει νὰ ἐκφραζόμαστε ἐπαινετικά γιὰ ὅλους τοὺς θεούς⁸, ἀλλὰ ας δοκιμάσουμε νὰ πούμε ποιο πεδίο ἡράσης πήρε μὲ κλῆρο ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δυο. Γιὰτί νὰ πῶς χαρακτηρίζεται ἡ κάθε πράξη: καθὼς ἐκδηλώνεται, αὐτὴ καθαυτὴ, δὲν εἶναι οὔτε ωραία οὔτε ἀσχημὴ· γιὰ παράδειγμα, αὐτὸ που καληώρα κάνουμε, που πίνουμε, που ἀδούμε, που συζητάμε διαλογικά, κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι αὐτὸ καθαυτό ωραίο, ἀλλὰ στὴν ἐκτέλεσή του, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο που θὰ πραγματωθεῖ, ἀποδεικνύεται ωραίο ἢ ἀσχημο⁹. δηλαδή, γίνεται ωραία καὶ σωστά; ἀποδεικνύεται ωραίο· γίνεται μὲ τὸν ἀντίθετο τρόπο; ἀσχημο. Τὸ ἴδιο ἔχουμε καὶ μὲ τὴν ἐρωτικὴ σχέση καὶ τὸν Ἐρωτα: δὲν εἶναι σ' ὅλες τὶς πραγματώσεις τοῦ ωραίος καὶ οὔτε ἄξιος γιὰ ἐγκώμιο, παρὰ μόνον ἐκεῖνος που παραινεῖ νὰ συνάπτουμε ὁμορφες ἐρωτικὲς σχέσεις.

Λοιπὸν, ὁ Ἐρωτας τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης εἶναι κυριολεκτικὰ πάνδημος καὶ καταπιάνεται μ' ὅ,τι βρεθεῖ μπροστά του¹⁰, καὶ αὐτός εἶναι ὁ ἐρωτας τῶν ἀγοραίων ἀνθρώπων. Κι οἱ τέτοιου εἶδους ἀνθρώποι πρῶτα πρῶτα ἐρωτεύονται, χωρὶς καμιά διάκριση, καὶ γυναῖκες καὶ

σωμάτων μάλλον ἢ τῶν ψυχῶν, ἔπειτα ὥς ἂν
 δύνωνται ἀνοητοτάτων, πρὸς τὸ διαπραξασθαι
 μόνον βλέποντες, ἀμελοῦντες δὲ τοῦ καλῶς ἢ
 μὴ· ὅθεν δὴ συμβαίνει αὐτοῖς ὅτι ἂν τύχῃσι
 τοῦτο πράττειν, ὁμοίως μὲν ἀγαθόν, ὁμοίως δὲ
 τοῦναντίον. ἔστι γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς θεοῦ νεωτέρας
 τε οὔσης πολὺ ἢ τῆς ἐτέρας, καὶ μετεχούσης ἐν
 c τῇ γενέσει καὶ θήλεος καὶ ἄρρενος. ὁ δὲ τῆς
 Οὐρανίας πρῶτον μὲν οὐ μετεχούσης θήλεος
 ἀλλ' ἄρρενος μόνον – καὶ ἔστιν οὗτος ὁ τῶν
 παιδῶν ἔρως – ἔπειτα πρεσβυτέρας, ὕβρεως
 ἀμοίρου· ὅθεν δὴ ἐπὶ τὸ ἄρρεν τρέπονται οἱ ἐκ
 τούτου τοῦ ἔρωτος ἔπιπνοι, τὸ φύσει ἐρρωμενέ-
 στερον καὶ νοῦν μάλλον ἔχον ἀγαπῶντες. καὶ τις
 ἂν γνοιή καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παιδευαστίᾳ τοὺς εἰλι-
 d κρινῶς ὑπὸ τούτου τοῦ ἔρωτος ὠρμημένους· οὐ
 γὰρ ἐρῶσι παιδῶν, ἀλλ' ἐπειδὴν ἤδη ἄρχονται
 νοῦν ἴσχειν, τοῦτο δὲ πλησιάζει τῷ γενειάσκειν
 παρεσκευασμένοι γὰρ οἴμαί εἰσιν οἱ ἐντεῦθεν
 ἀρχόμενοι ἐρᾶν ὥς τὸν βίον ἅπαντα συνεσόμενοι
 καὶ κοινῇ συμβιωσόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπατήσαν-
 τες, ἐν ἀφροσύνῃ λαβόντες ὥς νέον, καταγελά-
 σαντες οἰκήσεσθαι ἐπ' ἄλλον ἀποτρέχοντες.

αγόρια· δεύτερο, μάλλον¹¹ τα σώματα κι ὄχι τις ψυχές
 των προσώπων που ποθοῦν· τρίτον, ερωτεύονται άτομα
 ὅσο γίνεται χαμηλότερου πνευματικού επιπέδου, γιατί
 δεν αποσκοποῦν παρά μόνο στο να κάνουν τη δουλειά
 τους¹², χωρίς να νοιάζονται αν γίνεται ὁμορφα ἢ ὄχι·
 ἀποτέλεσμα: το τι κάνουν εξαρτάται ἀπὸ την τύχη, κα-
 λὸ ἢ κακό με τις ίδιες πιθανότητες. Γιατί ο ἐρωτὰς τους
 εἶναι ἔργο της θεᾶς που εἶναι πολὺ νεότερη ἀπὸ την ἄλ-
 λη και πήρε, την ὥρα που γεννιόταν, κι ἀπὸ το θηλυκό
 κι ἀπὸ τ' αρσενικό¹³. Αντίθετα, ο ἐρωτὰς της Ουρανίας
 ἐκπορεύεται ἀπὸ θεᾶ που πρῶτα πρῶτα δεν πήρε ἀπὸ
 θηλυκό, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ αρσενικό – κι ἔτσι εἶναι ἐρωτὰς
 πρὸς τ' αγόρια· ἔπειτα, ἀπὸ θεᾶ ἀρχαιότερη, ἀνεγγιχτη
 ἀπὸ χοντροκοπιᾶ¹⁴. γι' αὐτὸ ὅσοι οιστρηλατοῦνται ἀπ'
 αὐτὸ τον ἐρωτᾶ¹⁵, στρέφονται πρὸς τοὺς αρσενικούς¹⁶,
 ἀγαπῶντας το γένος που ἡ φύση το προίκισε με περισ-
 σότερη ρώμη και νοῦ¹⁷. Και θα μπορούσε κανεὶς να ξε-
 χωρίσει ἀκόμη κι ἀνάμεσα στοὺς παιδευαστές¹⁸ αὐτοὺς
 που ἐλαύνονται πραγματικά ἀπ' αὐτὸ τον ἐρωτᾶ· γιατί
 αὐτοὶ δεν ερωτεύονται παιδιὰ, παρά μόνο στην ηλικία
 που αὐτὰ ἀρχίζουν να δείχνουν νοημοσύνη, δηλαδή κά-
 που ἐκεῖ που ἀρχίζουν να βγάξουν γένι. Γιατί, φρονῶ,
 ὅτι αὐτοὶ που πρωτοερωτεύονται αγόρια αὐτῆς της ηλι-
 κίας, τα ερωτεύονται με την προοπτικὴ να μείνουν δεμέ-
 νη μαζί τους και να ζήσουν μια κοινὴ ζωὴ, κι ὄχι να
 ἐξαπατήσουν τον νέο, ἀφού τον κατακτήσουν προτοῦ πῆ-
 ξι το μυαλό του, να γελάσουν εἰς βάρος του λοιπόν κι
 ὕστερα ἀπὸ δω παν κι ἄλλοι – και να τρέχουν πίσω ἀπὸ

e
 282
 χρῆν δὲ καὶ νόμον εἶναι μὴ ἔρᾶν παίδων, ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλή σπουδὴ ἀνηλίσκετο· τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἱ τελευτᾷ κακίας καὶ ἀρετῆς ψυχῆς τε πέρι καὶ σώματος. οἱ μὲν οὖν ἀγαθοὶ τὸν νόμον τοῦτον αὐτοὶ αὐτοῖς ἐχόντες τίθενται, χρῆν δὲ καὶ τούτους τοὺς πανδήμους ἐραστὰς προσαναγκάζειν τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν προσαναγκάζομεν αὐτοὺς καθ' ὅσον δυνάμεθα μὴ ἔρᾶν. οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ καὶ τὸ ὄνειδος πεποιηκότες, ὥστε τινὰς τολμᾶν λέγειν ὡς αἰσχρὸν χαριζέσθαι ἐρασταῖς· λέγουσι δὲ εἰς τούτους ἀποβλέποντες, ὁρῶντες αὐτῶν τὴν ἀκαιρίαν καὶ ἀδικίαν, ἐπεὶ οὐ δῆπου κοσμίως γε καὶ νομίμως ὅτιοῦν <πρᾶγμα> πραττόμενον φόγον ἂν δικαίως φέροι.

Kaὶ δὴ καὶ ὁ περὶ τὸν ἔρωτα νόμος ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσι νοῆσαι ῥάδιος, ἀπλῶς γὰρ ὥριςται· ὁ δ' ἐνθάδε καὶ ἐν Λακεδαιμόνι ποικίλος.
 b
 ἐν Ἡλιδι μὲν γὰρ καὶ ἐν Βοιωτοῖς, καὶ οὐ μὴ σοφοὶ λέγειν, ἀπλῶς νενομοθέτηται καλὸν τὸ χαριζέσθαι ἐρασταῖς, καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι οὕτε

ἄλλον νεαρό. Καὶ θα ἔπρεπε νὰ νομοθετηθεῖ ἀπαγόρευση ἐρωτικῆς σχέσης με παιδιὰ, γιὰ νὰ μὴ πάει χαμένη τὴ σφροντίδα γιὰ μιὰ σχέσηη που δεν ξέρουμε ποια ἐξέλιξη θα ἔχει· γιὰτί κανεὶς δεν μπορεῖ νὰ μαντέψει πῶς θα ἐξελιχθεῖ τελικὰ ἓνα παιδί, σε ποιο ἐπίπεδο ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἀνωτερότητας ἢ κατάντιας θα καταλήξει. Λοιπὸν, οἱ καθὼς πρέπει ἀνθρώποι ἐπιβάλλουν ἀπὸ μόνοι τοὺς στον εαυτὸ τοὺς χωρὶς νὰ δυστροποῦν αὐτὴ τὴ νομικὴ ἀπαγόρευση, ἔπρεπε ὅμως ἓνας τέτοιος νόμος νὰ εἶχε ἐπιβληθεῖ μ' ἐξαναγκασμὸ σε τούτα τὰ υποκείμενα¹⁹, τοὺς πάνδημους ἐραστὲς, ὅπως τοὺς ἐπιβάλλουμε μ' ἐξαναγκασμὸ, στο βαθμὸ που μπορούμε, νὰ μὴ σχετίζονται ἐρωτικὰ με ἐλεύθερες γυναῖκες²⁰. Γιὰτί ἐτούτοι εἶναι που κηλίδωσαν τὸν ἔρωτα γιὰ τ' ἀγόρια καὶ ἔδωσαν τὸ δικαίωμα σε κάποιους νὰ λένε ὅτι εἶναι προστυχία νὰ δίνονται αὐτὰ στον ἐραστὴ τοὺς²¹. βέβαια, αὐτοὶ που λένε αὐτὰ ἔχουν ὑπόψη τοὺς ἐτούτους τοὺς ἐραστὲς, βλέποντας τὴ σκαιότητα²² καὶ τὸ ἀδικο φέρσιμό τοὺς, γιὰτί, πῶς νὰ το κάνουμε, πράξη, ἡ οἰοιαδήποτε, που τελείται με κόσμιο τρόπο καὶ σεβασμὸ στο νόμο, δε θα ἐπέσυρε δικαιολογημένη μομφή.

Τώρα, ὁ κανὼνας συμπεριφορᾶς²³ που ἀφορᾷ στον ἔρωτα, τῶν ἄλλων πόλεων εἶναι εὐκόλα κατανοητός, γιὰτί εἶναι ὁ ἴδιος γιὰ ὅλες τις περιπτώσεις· ἀντίθετα, ἐδῶ καὶ στη Λακωνία²⁴ εἶναι περίπλοκος. Στην Ἡλιδὰ θηλαδὴ καὶ τὴ Βοιωτία καὶ στα μέρη που δεν υπάρχουν καλοὶ χειριστὲς τοῦ λόγου²⁵, ὁ κανὼνας συμπεριφορᾶς που ἰσχύει δέχεται ὅτι εἶναι ωραῖο σε κάθε περίπτωση

- νέος οὔτε παλαιὸς ὥς αἰσχρὸν, ἵνα οἶμαι μὴ πράγματ' ἔχουσιν λόγῳ πειρώμενοι πείθειν τοὺς νέους, ἅτε ἀδύνατοι λέγειν· τῆς δὲ Ἰωνίας καὶ ἄλλοι πολλοὶ αἰσχρὸν νενόμισται, ὅσοι ὑπὸ βαρβάροις οἰκοῦσιν. τοῖς γὰρ βαρβάροις διὰ τὰς
- c τυραννίδας αἰσχρὸν τοῦτό γε καὶ ἡ γε φιλοσοφία καὶ ἡ φιλογυμναστική· οὐ γὰρ οἶμαι συμφέρει τοῖς ἄρχουσι φρονήματα μεγάλα ἐγγίγνεσθαι τῶν ἀρχομένων, οὐδὲ φιλίας ἰσχυρὰς καὶ κοινωνίας, οὐδὲ μάλιστα φιλεῖ τὰ τε ἄλλα πάντα καὶ ὁ ἔρως ἐμποιεῖν. ἔργῳ δὲ τοῦτο ἔμαθον καὶ οἱ ἐνθάδε τύραννοι· ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρως καὶ ἡ Ἀρμυδίου φιλία βέβαιος γενομένη κατέλυσε αὐτῶν
- d τὴν ἀρχήν. οὕτως οὐ μὲν αἰσχρὸν ἐτέθη χαρίζεσθαι ἔρασταῖς, κακία τῶν θεμένων κεῖται, τῶν μὲν ἀρχόντων πλεονεξία, τῶν δὲ ἀρχομένων ἀνανδρία· οὐδὲ καλὸν ἀπλῶς ἐνομίσθη, διὰ τὴν τῶν θεμένων τῆς ψυχῆς ἀργίαν. ἐνθάδε δὲ πολλοὶ τούτων κάλλιον νενομοθέτῃται, καὶ ὅπερ εἶπον

να ικανοποιεῖς τον πόθο του εραστή· και δε θ' ακούσεις από κανέναν τους, είτε νέο είτε ηλικιωμένο, ότι είναι προστυχία· κι αυτό, φρονώ, για ν' αποφύγουν τις σκοτούρες στην προσπάθειά τους να πείσουν, με τη δύναμη του λόγου τους, τους νέους, ένα περισσότερο που δεν διακρίνονται για την ευφράδειά τους. Αντίθετα, σε πολλές περιοχές της Ιωνίας²⁶ και αλλού θεωρείται προστυχία, στον κόσμο που ζει κάτω από το ζυγό των βαρβάρων. Γιατί στον βαρβαρικό κόσμο, με την απολυταρχία του²⁷, τούτο είναι επονεϊδιστο, όπως και η φιλοσοφία και η αγάπη για την άθληση· γιατί, υποθέτω, δε συμφέρει στους δυνάστες να φωλιάζουν στις ψυχές των υπηκόων τους υψηλά φρονήματα, ούτε να δημιουργούνται ανάμεσά τους καρδιακές φιλίες και δεσμοί, που συνήθως είναι και όλων των άλλων και του έρωτος αποτελέσματα. Και τούτο το δίδαξε η ζωή στους τυράννους αυτού του τόπου: τωόντι, ο έρωτας του Αριστογείτονα και του Αρμυδίου η φιλική ανταπόκριση, που ρίζωσαν βαθιά, κατέλυσε την εξουσία τους²⁸. Συμπερασματικά, εκεί όπου ο κανόνας συμπεριφοράς επιβάλλει να θεωρείται η ικανοποίηση του πόθου των εραστών προστυχία, ισχύει εξαιτίας της ηθικής κατωτερότητας αυτών που τον θεσμοθέτησαν: της αλαζονικής απληστίας των αρχόντων²⁹ και της ανανδρίας των υπηκόων τους· όπου πάλι θεωρήθηκε ηλιθιοσυτευτικά ωραίο, αιτία η αβελτηρία των ψυχών αυτών που τον θεσμοθέτησαν.

Αντίθετα, στην πόλη μας³⁰ ο κανόνας συμπεριφοράς

οὐ βῆδιον κατανοῆσαι. ἐνθυμηθέντι γὰρ οὕτω
λέγεται κάλλιον τὸ φανερώς ἔρᾶν τοῦ λάθρα, καὶ
μάλιστα τῶν γενναιοτάτων καὶ ἀρίστων, καὶ
αἰσχίους ἄλλων ὥσι, καὶ ὅτι αὐτῇ ἢ παρακέλυσαι
τῷ ἔρῳ παρὰ πάντων θαυμαστή, οὐχ ὥς ἡ
e αἰσχρὸν ποιοῦντι, καὶ ἐλόντι τε καλὸν δοκεῖ εἶναι
καὶ μὴ ἐλόντι αἰσχρὸν, καὶ πρὸς τὸ ἐπιχειρεῖν
ἐλεῖν ἐξουσίαν ὁ νόμος δέδωκε τῷ ἐραστῇ θαυ-
μαστὰ ἔργα ἐργαζομένῳ ἐπαινέισθαι, ἃ εἴ τις
τολμῶη ποιεῖν ἄλλ' ὅτι οὐκ ἐπιδόκω καὶ βου-
183 λόμενος διαπράξασθαι πλὴν τοῦτο, +φιλοσοφίας
τὰ μέγιστα καρποῖτ' ἂν ὀνειδῇ —εἰ γὰρ ἡ
χρήματα βουλόμενος παρὰ τοῦ λαβεῖν ἢ ἀρχὴν
ἄρξαι ἢ τινα ἄλλην δύναμιν ἐθέλοι ποιεῖν οἰάμε-
οἱ ἐρασταὶ πρὸς τὰ παιδικὰ, ἱκετείας τε καὶ
ἀντιβολήσεις ἐν ταῖς δεήσεσιν ποιούμενοι, καὶ
ὄρκους ὁμνύντες, καὶ κοιμήσεις ἐπὶ θύραις, καὶ
ἐθέλοντες δουλείας δουλεύειν οἷας οὐδ' ἂν δούλος
οὐδεὶς, ἐμποδίζοιτο ἂν μὴ πράττειν οὕτω τὴν
b πράξιν καὶ ὑπὸ φίλων καὶ ὑπὸ ἐχθρῶν, τῶν μὲν

θεσμοθετήθηκε πολὺ καλύτερα ἀπ' ὅ,τι σε κείνους καί,
επαναλαμβάνω, δεν εἶναι εὐκολὰ κατανοητός. Γιατί, αν
αναλογιστοῦμε τα εξῆς: πρώτο, ὅτι θεωρεῖται ευπρεπέ-
τερο το να 'ναι φανερός ο ἔρωτας παρὰ κρυφός, καί
μάλιστα ἔρωτας για τους πιο καλοαναθρεμμένους καί
ανώτερους νέους, ἔστω κι αν εἶναι λιγότερο εμφανίσσιμοι
ἀπὸ ἄλλους· δεύτερο, ὅλος ο κόσμος δίνει κουράγιο, με
εντυπωσιακὸ τρόπο, στον ἐραστή, μια καί, λένε, δεν κά-
ναι κάτι το πρόστυχο, καί θεωρεῖ τὴν ἐρωτικὴ ἐπιτυχία
τοῦ ωραίου καί τὴν ἀποτυχία τοῦ ἀπαξίωσθαι· τρίτο, ὅτι ο
κάνοντας συμπεριφοράς κάνει τὴν χάρη στον ἐραστή, στὴν
ἐπιδιωξή του να κατακτήσει τον ἀγαπημένο του, να κερ-
δίζει τον ἐπαινο, τὴν ὥρα που πράττει ἀνήκουστα κα-
κώματα³¹, κακώματα που, αν τολμούσε να τα πράξει
ἐπιδιώκοντας ο,τιδήποτε ἄλλο, ἐκτός ἀπ' αὐτό, καί θέ-
λοντας να το βάλει στο χέρι του, θα το φόρτωναν τους
μεγαλύτερους ονειδισμούς³² (δηλαδή αν λόγου χάριν
θέλοντας να πάρει χρήματα ἀπὸ κάποιον ἢ ν' αναρριχη-
θεῖ σε ἀξίωμα ἢ να βρεθεῖ σε κάποια ἄλλη προνομιακὴ
θέση, δοκίμαζε να πράξει κάτι παρόμοιο μ' αὐτά που
πράττουν ο ἐραστὲς για τ' ἀγαπημένα τους ἀγόρια, να
ἐπιστρατεύουν ἱκεσίες καί παρακάλια τὴν ὥρα που ζη-
τιανοῦν τον ἔρωτά τους, να παίρνουν ὄρκους καί να
ἐπισταλιάζουν κάνοντας ἀγρυπνίες στο κατώφλι τους³³
καὶ πρόθυμά να πέφτουν σε τέτοια σκλαβιά που οὔτε
δούλος —κανένας!— δε θ' ανεχόταν, τότε φίλοι καί ἐχθροὶ
θα τοὺς ἐμπόδιζαν να κάνουν αὐτά τα πράγματα· οἱ δεύ-

ὀνειδιζόντων κολακείας καὶ ἀνελευθερίας, τῶν δὲ
 νουθετούντων καὶ αἰσχυνομένων ὑπὲρ αὐτῶν· τῷ
 δ' ἐρώντι πάντα ταῦτα ποιοῦντι χάρις ἔπεται,
 καὶ δέδοται ὑπὸ τοῦ νόμου ἄνευ ὀνειδισ-
 μού· ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί,
 ὅτι καὶ ὁμνύντι μόνῳ συγγνώμῃ παρὰ θεῶν ἐκ-
 βάντι τῶν ὅρκων—ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον οὐ φασιν
 εἶναι· οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πάσαν
 ἐξουσίαν πεποιήκασιν τῷ ἐρώντι, ὥς ὁ νόμος
 φησὶν ὁ ἐνθάδε— ταύτῃ μὲν οὖν οἰθηθεὶς ἂν τις
 πάγκαλον νομιζέσθαι ἐν τῇδε τῇ πόλει καὶ τὸ
 ἐρᾶν καὶ τὸ φίλους γίγνεσθαι τοῖς ἐρασταῖς·
 ἐπειδὴ δὲ παιδαγωγοὺς ἐπιστήσαντες οἱ πατέ-
 ρες τοῖς ἐρωμένοις μὴ ἐῷσι διαλέγεσθαι τοῖς
 ἐρασταῖς, καὶ τῷ παιδαγωγῷ ταῦτα προστε-
 ταγμένα ἦ, ἡλικιωταὶ δὲ καὶ ἐταῖροι ὀνειδιζοῦσι
 ἐάν τι ὁρώσιν τοιοῦτον γιγνόμενον, καὶ τοὺς
 ὀνειδιζόντας αὐτοὶ οἱ πρεσβύτεροι μὴ διακωλύειν
 μηδὲ λοιδορῶσιν ὥς οὐκ ὀρθῶς λέγοντας, εἰς δὲ
 ταῦτά τις αὐτὸν βλέψας ἡγήσεται· ἂν πάλιν αἰσχυ-

ροὶ θα τοὺς μέμφονταν γιὰ κολακεία καὶ δουλοφροσύ-
 νη, οἱ πρῶτοι θα προσπαθοῦσαν νὰ τοὺς βάλουν μυαλό
 καὶ θὰ ἵκωθαν ντροπὴ γιὰ λογαριασμό τοὺς)· ἀντίθετα,
 ὁ ἐρωτευμένος που κάνει ὅλ' αὐτὰ τὰ καμώματα ἔχει
 ἐκασφαλισμένη τὴ συγκατάβασή τοὺς καὶ ὁ κανόνας συ-
 μπεριφορὰς τοῦ ἔχει δώσει τὸ ἐλεύτερο νὰ τὰ πράττει χω-
 ρὶς νὰ τοῦ προσάπτει ὀνειδισμό, σα νὰ κάνει θεάρεστο ἐρ-
 γοῦ καὶ τέταρτο, τὸ εκπληκτικότερο: ὁ πολὺς κόσμος λέει
 πως ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωση που δίνει ὅρκο ὁ ἐραστής,
 σ' αὐτόν—καὶ μόνο σ' αὐτόν—δίνουν ἀφεση ἁμαρτιῶν οἱ
 θεοί, ὅταν ἐπιορκίσει—γιατί, λένε ὁ ὅρκος στὴν Ἀφροδίτῃ
 ἔνν πιάνεται³⁴· κάτι που δείχνει ὅτι θεοὶ καὶ ἄνθρωποι
 ἔβωσαν ἀπόλυτη ἐλευθερία στὸν ἐραστή, ὅπως υπαγορεύει
 ὁ κανόνας συμπεριφορὰς αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἀν λοιπὸν α-
 ναλογιστοῦμε ὅλα τὰ παραπάνω, ὁ καθένας θα πίστευε
 ὅτι σ' αὐτὴ τὴν πόλιν θεωρεῖται πανέμορφο καὶ ὁ ἐρώτας
 καὶ ἡ φιλικὴ ἀνταπόκριση στὸν ἐραστή.

Ὅμως, ἀπὸ τὴν ὥρα που οἱ πατέρες ἀναθέτουν τὴν ἐ-
 πίτηρηση τῶν ἀγοριῶν τοὺς σε παιδαγωγούς³⁵ καὶ δὲν τ'
 ἀφήνουν νὰ πιάνουν συζήτηση με τοὺς ἐραστὲς τοὺς κι
 ἔχουν δώσει αὐτὲς τὲς ἐντολὲς στοὺς παιδαγωγούς· καὶ
 τὴν ἴδια ὥρα οἱ συνομήλικοι καὶ οἱ φίλοι τῶν ἀγοριῶν
 αὐτῶν τὰ ξεφτιλίζουν, ἀν πάρει τὸ μάτι τοὺς ὅτι συμ-
 βαίνει κάτι τέτοιο, χωρὶς νὰ συναντοῦν τὴν ἀντίδραση ἢ
 τὴ λοιδορία τῶν μεγαλύτερων σε ἡλικία γιὰ τὲς ἀνοησί-
 ες που λένε, λοιπὸν, ἀν κάποιος λάβει ὑπόψη τοῦ τὰ πα-
 ραπάνω, θὰ διαμόρφωνε τὴν ἀντίθετη ἀπόψη, ὅτι σ' αὐτό

στον τὸ τοιοῦτον ἐνθάδε νομιζέσθαι. τὸ δὲ οἶμαι
 ὧδ' ἔχει· οὐχ ἀπλοῦν ἐστίν, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς
 ἐλέχθη οὔτε καλὸν εἶναι αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὔτε
 αἰσχρόν, ἀλλὰ καλῶς μὲν πραττόμενον καλὸν
 αἰσχρῶς δὲ αἰσχρόν. αἰσχρῶς μὲν οὖν ἐστὶ πονη-
 ρῶ τε καὶ πονηρῶς χαρίζεσθαι, καλῶς δὲ χρηστέ-
 τε καὶ καλῶς. πονηρὸς δ' ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἐραστής
 e ὁ πάνδημος, ὁ τοῦ σώματος μᾶλλον ἢ τῆς ψυχῆς
 ἐρῶν· καὶ γὰρ οὐδὲ μόνιμός ἐστιν, ἅτε οὐδὲ μόνι-
 μου ἐρῶν πράγματος. ἅμα γὰρ τῷ τοῦ σώματος
 ἄνθει λήγοντι, οὐπερ ἦρα, "οἷχεται ἀποπτάμι-
 νος," πολλοὺς λόγους καὶ ὑποσχέσεις κατασχέ-
 νας· ὁ δὲ τοῦ ἥθους χρηστοῦ ὄντος ἐραστής διὰ
 βίου μένει, ἅτε μόνιμῳ συντακεί. τούτους δὲ
 184 βούλεται ὁ ἡμέτερος νόμος εὖ καὶ καλῶς βασι-
 νίζειν, καὶ τοῖς μὲν χαρίσασθαι, τοὺς δὲ διαφεύ-
 γειν. διὰ ταῦτα οὖν τοῖς μὲν διώκειν παρακα-
 λεύεται, τοῖς δὲ φεύγειν, ἀγωνοθετῶν καὶ βασι-
 νίζων ποτέρων ποτέ ἐστὶν ὁ ἐρῶν καὶ ποτέρων
 ἐρώμενος. οὕτω δὲ ὑπὸ ταύτης τῆς αἰτίας προ-

τον τόπο το κοινό αἶσθημα θεωρεῖ προστυχιά αυτό, για
 το οποίο μιλάμε. Αλλά, φρονώ, να στην πραγματικότη-
 τα τι συμβαίνει: το πράμα, όπως είπαμε και στην αρχή,
 δεν είναι απλό: αυτό καθαυτό δεν είναι ούτε ωραίο ούτε
 πρόστυχο, αλλά, όταν γίνεται με ωραίο τρόπο, ωραίο·
 όταν γίνεται πρόστυχα, πρόστυχο. Τι εννοούμε με το
 «πρόστυχα»; να ικανοποιεῖ κανείς τον πόθο χυδαίου
 ανθρώπου με χυδαίο τρόπο· και τι με το «ωραία»; να
 ικανοποιεῖ κανείς τον πόθο αξιόλογου ανθρώπου με ευ-
 κρέπεια. Και χυδαῖος εἶναι ἐκεῖνος ο πάνδημος ἐραστής,
 που νιώθει ἐρώτα μόνο για το σώμα κι ὄχι για την ψυ-
 χή· γιατί ούτε καν εἶναι σταθερός, ἀπὸ τη στιγμή που
 νιώθει ἐρώτα για κάτι που δεν εἶναι σταθερό. Γιατί, ἐτσι
 και το σώμα που ποθοῦσε παύει να ἔναι στον ἀνθ' του³⁶,
 την ἴδια στιγμή «πέταξε και πάει»³⁷, ρίχνοντας στη
 νεροπή ἕνα σωρό λόγια και υποσχέσεις· ἀντίθετα, ο ἐρα-
 στής ἐνός πράγματι ἀνώτερου χαρακτηῖρα μένει πιστός
 δια βίου, μια κι ἐνώθησαν ἀξεδιάλυτα στο ἴδιο χωνευτή-
 ρι³⁸. Λοιπὸν ἐτούτους³⁹ το κοινό αἶσθημα της πόλης μας
 θέλει να τους υποβάλει σε ἀξιόπιστη και ἀποτελεσματικὴ
 δοκιμασία, ὥστε στους δεύτερους να δίνονται τ' ἀγόρια,
 ἀλλὰ τους πρώτους να τους ἀποφεύγουν. Γι' αὐτὸ τον
 λόγο προτρέπει ἐκείνους να τρέχουν πίσω ἀπ' τους νεα-
 ρούς, αὐτούς ὅμως να προσπαθοῦν να ξεφύγουν, ὀργα-
 νώνοντας διαγωνισμούς και υποβάλλοντας σε δοκιμασί-
 ει, σε ποια ἀραγε κατηγορία ἀνήκει ο ἐραστής και σε
 ποια ο ἐρώμενος. Ἐτσι λοιπὸν γι' αὐτὸ τον λόγο θεωρή-

τον μὲν τὸ ἀλίσκεσθαι ταχὺ αἰσχρὸν νενόμισται,
 ἵνα χρόνος ἐγγένηται, ὃς δὴ δοκεῖ τὰ πολλὰ
 καλῶς βασανίζειν, ἔπειτα τὸ ὑπὸ χρημάτων καὶ
 ὑπὸ πολιτικῶν δυνάμεων ἀλῶναι αἰσχρὸν, εἴ
 b τε κακῶς πάσχων πτήξῃ καὶ μὴ καρτερήσῃ, ἢ
 τ' εὐεργετούμενος εἰς χρήματα ἢ εἰς διαπράξεις
 πολιτικὰς μὴ καταφρονήσῃ· οὐδὲν γὰρ δοκεῖ
 τούτων οὔτε βέβαιον οὔτε μόνιμον εἶναι, χαρὶς
 τοῦ μηδὲ πεφυκέναι ἀπ' αὐτῶν γενναίαν φιλίαν·
 μία δὴ λείπεται τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ὁδός, ἣ
 μέλλει καλῶς χαριεῖσθαι ἐραστῇ παιδικῇ. ἔστι
 γὰρ ἡμῖν νόμος, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἐρασταῖς ἦν
 δουλεύειν ἐθέλοντα ἡντινοῦν δουλείαν παιδικήν·
 c μὴ κολακειάν εἶναι μηδὲ ἐπονείδιστον, οὕτω δὲ
 καὶ ἄλλη μία μόνη δουλεία ἐκούσιος λείπεται
 οὐκ ἐπονείδιστος· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ περὶ τὴν
 ἀρετήν. νενόμισται γὰρ δὴ ἡμῖν, εἴαν τις ἐθέλῃ
 τινὰ θεραπεύειν ἡγούμενος δι' ἐκεῖνον ἀμείνων
 ἔσεσθαι ἢ κατὰ σοφίαν τινὰ ἢ κατὰ ἄλλα
 ὁτιοῦν μέρος ἀρετῆς, αὕτη αὖ ἡ ἐθελοδουλεία
 οὐκ αἰσχρὰ εἶναι οὐδὲ κολακειά. δεῖ δὴ τῷ
 νόμῳ τούτῳ συμβαλεῖν εἰς ταῦτόν, τόν τε περὶ

ἦτορ προστυχία το να ικανοποιεῖ κανεῖς γρήγορα τον
 πόθο του εραστή, για να μεσολαβήσει κάποιο χρονικό
 διάστημα (γιατί παραδεχόμαστε ότι ο χρόνος τις πιο
 πολλές φορές είναι αξιόπιστη δοκιμασία)⁴⁰. θεωρήθηκε
 επίσης προστυχία να δίνεται ο ερωμένος με χρήματα
 και με πολιτικές πιέσεις⁴¹, κι όταν σκύψει το κεφάλι
 μπροστά στη βία και δεν αντιπαλέφει, κι όταν δε δείξει
 περιφρόνηση σ' όσους τον ευεργετούν οικονομικά ή με
 πολιτικές εξυπηρετήσεις· γιατί τίποτ' απ' αυτά δεν πα-
 ραδεχόμαστε πως είναι σταθερό ούτε μόνιμο – αφήνω
 σου απ' αυτά δε ριζώνει ευγενική φιλία. Λοιπόν ο κανό-
 νας συμπεριφοράς της πόλης μας οδηγεί σε μονόδρομο,
 για την περίπτωση που τ' αγαπημένο αγόρι θα ικανο-
 ποιήσει με κόσμιο τρόπο τον πόθο του εραστή του. Γιατί
 έχουμε θεσμοθετήσει, όπως είχε θεσμοθετηθεί να μη θε-
 σμοθετείται κολακειά ούτε εξευτελιστικό η εθελούσια υπο-
 δοούλωση, μ' οποιαδήποτε μορφή, των εραστών στ' αγα-
 πημένα τους αγόρια, έτσι λοιπόν να μένει άλλη μια υ-
 ποδοούλωση όχι εξευτελιστική: η υποδοούλωση που έχει να
 κάνει με την αρετή. Δηλαδή στην πόλη μας επικρατεί η
 άποψη ότι, αν κάποιος εθελοντικά προσφέρεται να εξυ-
 πηρετήσει κάποιον, επειδή πιστεύει ότι εκείνος με τις
 φροντίδες του θα τον κάνει καλύτερο ή σε κάποιο τομέα
 πνευματικής καλλιέργειας ή σε κάποια άλλη, οποιαδή-
 ποτε, επιμέρους αρετή⁴², αυτή του η εθελούσια υποδοούλω-
 σή του και πάλι δεν είναι επονεϊδιστη ούτε κολακειά. Λοι-
 πόν, πρέπει αυτούς τους δυο κανόνες συμπεριφοράς (και

- d τὴν παιδευστίαν καὶ τὸν περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν, εἰ μέλλει συμβῆναι καλὴν γενέσθαι τὸ ἐραστῇ παιδικὰ χαρίσασθαι. οὗτοι γὰρ εἰς τὸ αὐτὸ ἔλθουσιν ἐραστής τε καὶ παιδικὸν νόμον ἔχων ἑκάτερος, ὁ μὲν χαρισαμένους παιδικοῖς ὑπηρετῶν ὅτι οὖν δικαίως ἂν ὑπηρετεῖν, ὁ δὲ τῷ ποιοῦντι αὐτὸν σοφόν τε καὶ ἀγαθὸν δικαίως αὖ ὅτι οὖν ἂν ὑπουργῶν <ὑπουργεῖν>, καὶ
- e ὁ μὲν δυνάμενος εἰς φρόνησιν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν συμβάλλεσθαι, ὁ δὲ δεόμενος εἰς παιδείαν καὶ τὴν ἄλλην σοφίαν κτᾶσθαι, τότε δὴ τοῦτοι συνιόντων εἰς ταύτῃ τῶν νόμων μοναχοῦ ἐνταῦθα συμπίπτει τὸ καλὸν εἶναι παιδικὰ ἐραστῇ χαρίσασθαι, ἄλλοι δὲ οὐδαμοῦ. ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐξαπατηθῆναι οὐδὲν αἰσχρόν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ ἐξαπατωμένῳ αἰσχύνῃν φέρει καὶ μὴ ἢ γὰρ τις ἐραστῇ ὥς πλουσίῳ πλούτου ἕνεκα χαρισάμενος ἐξαπατηθεῖ καὶ μὴ λάβοι χρήματα, ἀναφανέντος τοῦ ἐραστοῦ πένητος, οὐδὲν ἦττον αἰσχρόν· δοκεῖ γὰρ ὁ τοιοῦτος τὸ περὶ αὐτοῦ ἐπιδειξαι, ὅτι ἕνεκα χρημάτων ὅποιον

αὐτόν που ισχύει για την παιδευστική και αὐτόν που ισχύει για τη φιλοσοφία και τις άλλες επιμέρους ἀρετές) να τους συναιρέσουμε σε έναν, αν εἶναι να προκύψει ὅτι θα θεωρηθεῖ ωραῖο το ἀγαπημένο ἀγόρι να ικανοποιεῖ τον πόθο του ἐραστή του. Πράγματι, ὅταν συναπαντηθεῖτον ἐραστής και ἀγαπημένο ἀγόρι, ἔχοντας ο καθένας τους ὡς ἀρχή, ο πρῶτος ὅτι, προσφέροντας οποιαδήποτε υπηρεσία στο ἀγόρι που ικανοποίησε τον πόθο του, του την προσφέρει νόμιμα· ο δεύτερος, ὅτι, ἐξυπηρετώντας τον ἄντρα που τον κάνει σοφὸ και ἀνώτερο ἄνθρωπο, νόμιμα πάλι τον ἐξυπηρετεῖ⁴³, και εφόσον ο πρῶτος μπορεῖ να συμβάλει στην ἀπόκτηση σοφίας και της ὑπόλοιπης ἀρετῆς, κι ο ἄλλος νιώθει την ἀνάγκη ν' ἀποκτήσει παιδεία και γενικότερα τη σοφία, τότε λοιπόν, ὅταν ἐκείνοις οι ἀρχές ἐρθουν και συναπαντηθοῦν, τότε και μόλις σ' αὐτή την περίπτωσιν, ἀποκλειστικά, συμβαίνει να ἔνα ωραῖο να ικανοποιεῖ το ἀγόρι τον πόθο του ἐραστή, και σε καμιὰ ἄλλη. Και σ' αὐτή την περίπτωσιν⁴⁴ δεν εἶναι καθόλου ἐπονείδιστο ἀκόμη και το να πέσει κανεὶς θύμα ἀπάτης· ὅμως σε κάθε ἄλλη περίπτωσιν, εἴτε πέσει θύμα ἀπάτης εἴτε ὄχι, εἶναι ἐπονείδιστο⁴⁵. Λόγου χάριν, αν κάποιος, ικανοποιώντας τον πόθο του ἐραστή του, ἐκείνῳ τον ἔχει για πλούσιο, ἀποβλέποντας στα πλούτη του, πέσει θύμα ἀπάτης και δεν πάρει τα χρήματα, καθὼς θ' ἀποκαλυφτεῖ φτωχὸς ο ἐραστής, ο ἐξευτελισμὸς του δε θα εἶναι καθόλου μικρότερος· γιατί ο κόσμος βλέπει ὅτι ἕνα τέτοιο ὑποκείμενο ἀποκάλυψε το ποῖόν του,

ἂν ὁτρωοῦν ὑπηρετοῖ, τοῦτο δὲ οὐ καλόν. κατὰ
 τὸν αὐτὸν δὴ λόγον καὶ εἴ τις ὡς ἀγαθὸς
 χαρισάμενος καὶ αὐτὸς ὡς ἀμείνων ἐσόμενος διὰ
 τὴν φιλίαν ἐραστοῦ ἐξαπατηθεῖη, ἀναφανέντος
 ἐκείνου κακοῦ καὶ οὐ κεκτημένου ἀρετῆς, ὅμως
 καλὴ ἢ ἀπάτη· δοκεῖ γὰρ αὖ καὶ οὗτος τὸ κατὰ
 αὐτὸν δεδηλωκέναι, ὅτι ἀρετῆς γ' ἕνεκα καὶ τοῦ
 βελτίων γενέσθαι πᾶν ἂν παντὶ προθυμηθεῖς
 τοῦτο δὲ αὖ πάντων κάλλιστον· οὕτω πᾶν
 πάντως γε καλὸν ἀρετῆς γ' ἕνεκα χαριζέσθαι
 οὗτός ἐστιν ὁ τῆς οὐρανίας θεοῦ ἔρωσ καὶ
 οὐράνιος καὶ πολλοῦ ἄξιος καὶ πόλει καὶ ἰδιώ-
 ταις, πολλὴν ἐπιμέλειαν ἀναγκάζων ποιέσθαι
 πρὸς ἀρετὴν τὸν τε ἐρώντα αὐτὸν αὐτοῦ καὶ τὸν
 ἐρώμενον· οἱ δ' ἕτεροι πάντες τῆς ἐτέρας, τῆς
 πανδήμου. ταῦτά σοι, ἔφη, ὡς ἐκ τοῦ παραχρη-
 μα, ὦ Φαῖδρε, περὶ Ἑρωτος συμβάλλομαι*.

* Ἡ συνέχεια του κειμένου και της μετάφρασης παρακάτω, σ. 240κε.

δηλαδή ότι για τα χρήματα θα πρόσφερε οποιαδήποτε
 εξυπηρέτηση στον πρώτο τυχόντα – μπορεί κάτι τέτοιο
 να είναι καθώς πρέπει; Λοιπόν, ας ακολουθήσουμε την
 ίδια πορεία: αν τώρα ένας άλλος ικανοποιήσει κι αυτός
 τον πόθο του εραστή του, επειδή τον έχει για ανώτερο
 άνθρωπο, με την ιδέα πως θα γίνει κι ο ίδιος ανώτερος
 άνθρωπος με τη φιλική σχέση με τον εραστή του, και
 κίσει θύμα απάτης, καθώς εκείνος θ' αποκαλυφτεί άν-
 θρωπος κατώτερος και χωρίς αρετή, όμως το ότι έπεσε
 θύμα απάτης τον τιμά⁴⁶. γιατί ο κόσμος βλέπει και στην
 περίπτωση αυτή ότι κι ετούτος αποκάλυψε το ποιόν του,
 ότι η επιδίωξή του ν' αποκτήσει αρετή και να γίνει ανώ-
 τερος άνθρωπος τον έκανε να προσφέρει τα πάντα στον
 καθένα – υπάρχει, τώρα, στον κόσμο κάτι πιο όμορφο
 απ' αυτό; συμπερασματικά, είναι όμορφο να ικανοποιείς
 τον κάθε πόθο σε κάθε περίπτωση, αν είναι ν' αποκτή-
 ης αρετή. Να ποιος είναι ο Έρωτας της Αφροδίτης,
 της Ουράνιας θεάς, ουράνιος κι ο ίδιος και μ' ανεκτίμη-
 τη αξία και για πόλεις και για άτομα, με το να απαιτεί
 να καταβάλλουν κάθε φροντίδα για την αρετή, τόσο ο
 ίδιος ο εραστής για τον εαυτό του, όσο κι ο ερωμένος· οι
 άλλοι έρωτες⁴⁷ όλοι, είναι της άλλης Αφροδίτης, της
 Πανδήμου. Αυτή είναι, είπε ο Παυσανίας, Φαίδρε, η
 συνεισφορά που σου καταθέτω⁴⁸, έτσι αυτοσχεδιάζο-
 ντας⁴⁹, στη συζήτηση για τον έρωτα».